

DERİNLERDEN

SİPERLERE

ÇANAKKALE 1915

7 MART - 15 AĞUSTOS 2015

TÜRKİYE
BANKASI

MÜZE

7. Tümen Karargâhı Abdurrahman Bayırı'nda düşmanın çekilmesini seyrederken

**Çanakkale destanı, 100. yılında
Türkiye İş Bankası Müzesi'nde canlanıyor.**

KİMDİ ONLAR?

Çanakkale Savaşı tarihimizin dönüm noktalarından biridir. Bu konuda pek çok kitap yazılmasına rağmen hâlâ anlatılacak öyküler, aydınlatılması gerekli sırlar vardır. Osmanlı İmparatorluğu için bir zafer olduğu tartışılmasa da, bu zaferin kahramanlarının oynadığı roller zaman zaman tartışma konusu olmuş ve olmaya da devam etmektedir.

Çanakkale Savaşı'na kadar Osmanlı İmparatorluğu son yıllarda girdiği savaşların hemen hepsini kaybetmişti. Birinci Dünya Savaşı başlamadan önce de müttefik arayışları sonuçsuz kalmış, bir anlamda zorunda kalarak ve İttihatçıların da tercihiyle Almanya'nın yanında savaşa

girmişti. Batı cephesinde savaşın kilitlenmesi üzerine İngiltere'de bir grup siyasetçinin direktmesiyle doğuda yeni bir cephe açılmasına karar verildi: Çanakkale Boğazı geçilecek, İstanbul işgal edilecek ve Rusya'yla bağlantı sağlanacaktı. Böylece Osmanlı İmparatorluğu daha savaşın başında teslim olacak, Balkanlar da aşılarak Almanya kısıpaca alınacaktı.

1915'in Şubat'ında Çanakkale Savaşı yalnızca bir deniz harekâtı olarak başladı ve 18 Mart'a kadar boğaz savaşı olarak devam etti. O gün İtilaf Kuvvetleri donanması büyük kayıplar verdikten sonra Çanakkale Boğazı'nı sadece deniz harekâtıyla geçemeyeceğini anlayarak geri

Savaş sırasında askerlerin gündelik yaşamlarında kullandığı objeler

çekildi. İtilaf Kuvvetlerinin kara harekâtı hazırlıkları bir aydan fazla sürdü. 25 Nisan sabahı yarımadanın değişik yerlerine çıkarma yapmaya başladıklarında Osmanlı askerleri bir ay öncesine göre çok daha hazır dılar.

Bu tarihten sonraki sekiz buçuk ay Gelibolu Yarımadası pek çok efsanenin ve efsaneye dönüşen gerçeklerin ev sahibi olacaktır. Liman von Sanders'in savunma planına göre kıyılarda bekletilen Türk askerleri çok azaltıldığı için ilk saatlerde düşmana karşı koyan bir avuç askerimizin hemen hemen hepsi ya şehit olmuş ya da yaralanmıştır.

Benim Çanakkale öyküm de

“KİMDİ ONLAR?”

sorusuyla başlar diyebilirim. Öğlene doğru Arıburnu'ndaki çıkarmanın ciddiyetini anlayarak savaşa giren Yarbay Mustafa Kemal ilk gün gösterdiği komuta yeteneğiyle düşmanın neredeyse ilk gün işgal edebildiği yerde aylarca çakılı kalmasını sağlamıştı. Ama o gelene kadar bir avuç Türk askeri neler yapmıştı? Nasıl dayanmıştı? 57. Alay'dan en az iki saat önce çarpışmaya giren 27. Alay ve onun kumandanı Mehmet Şefik Bey'i neden sadece Çanakkale meraklısı bir avuç insan biliyordu? Mustafa Kemal Çanakkale Savaşı'nı anlattığı Arıburnu Muharebeleri Raporu'nda

Gümüş Liyakat Madalyası, Osmanlı Tayyareci Alameti ve Harp Madalyası

Tümgeneral Mustafa Kemal Paşa

Sultanhisar torpidobotu ve Komutanı Yüzbaşı Ali Rıza Bey

pek çok askerden ismiyle bahsediyordu; onlara ne oldu? Ne zaman “Ben size taarruz değil, ölmeyi emrediyorum” dedi? Bu soruların cevaplarını bulmaya çalışmak pek çok yeni soruyu da doğurdu. Öğrendikçe yeni sorular ortaya çıkıyor, bu sorulara cevap ararken Çanakkale’ye gönül vermiş pek çok insanla tanışıp dost oluyordum. Neticede yarımada topografyasını hafızama kazımak ve konunun uzmanı olan dostlarla konuşmak için sık sık gittiğim bir yer haline geldi.

Bazen savaş sırasında bir günün üç dört saatinde neler olup bittiğini anlamak için aylarca eldeki kısıtlı kaynaklardan yararlanarak fikir üretiyor, sonra da elime geçen yeni bir belgeyle bütün öyküyü yeniden

yazma ihtiyacı hissediyordum.

24 Mayıs’ta ilan edilen bir günlük ateşte yüzlerce fotoğraf çekerek tarihe mal eden Avustralyalı yaşlı doktorun nerdeyse 40 yıl önce Osmanlı ordusunda görev yaparak Plevne Muhasarası’nda Gazi Osman Paşa’yla bulunduğu öğrenmek beni hayretten hayrete düşürüyordu. Bir antikacının raflarının arkalarında kalmış tozlu bir matarada Avustralyalı bir teğmenin ismini okuduğumda her şeyi bir yana bırakıp 26 yaşında vatanından binlerce kilometre uzak topraklarda ölen bu genç adamı araştırmak ihtiyacını da duyuyordum. Hele yarımadada onlarla çarpışan ve büyük bir zafer kazanan Mustafa Kemal, Cumhurbaşkanı olduktan sonra bu topraklarda ölen düşmanlarını “evlatları” olarak

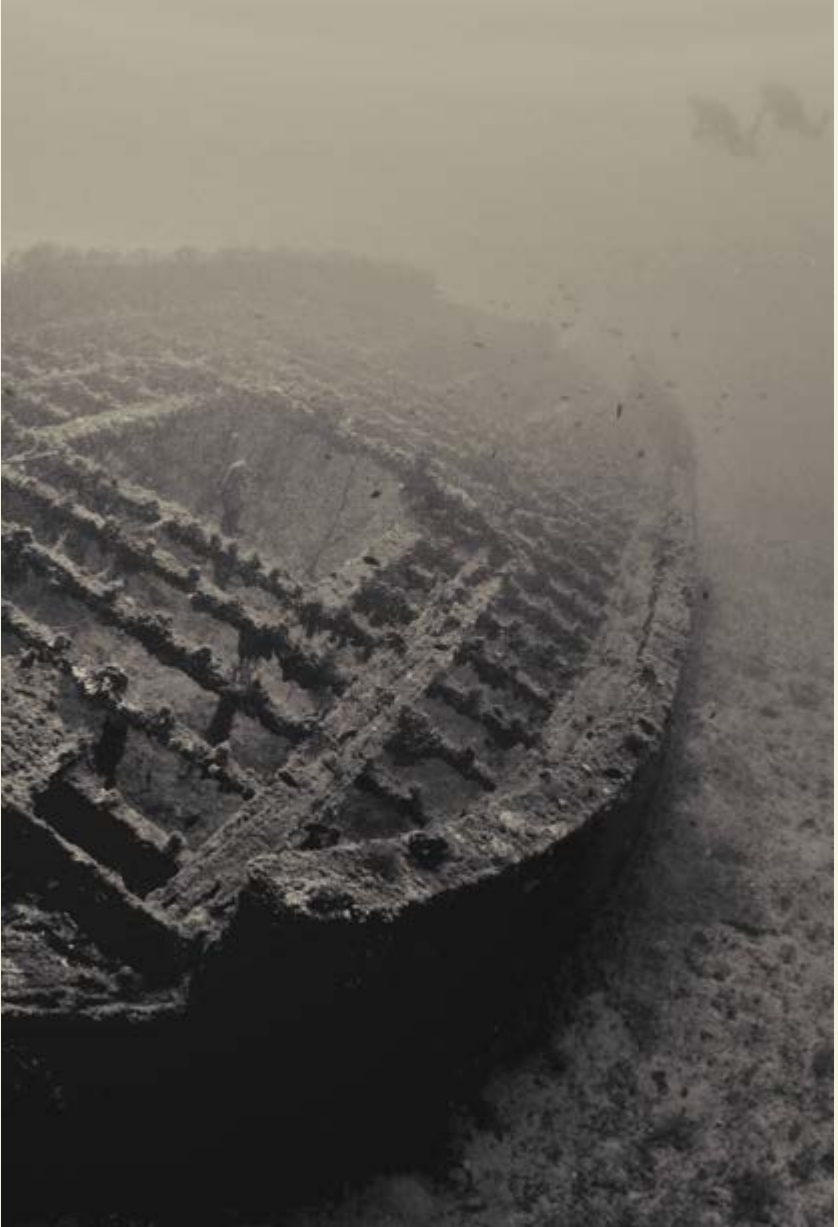
Sultanhisar torpidobotunun mürettebatı

bağrına bastıktan sonra bu ihtiyacı duymamak mümkün değildi benim için.

Çanakkale Savaşı'yla ilgili yurtdışında ve yurtiçinde hâlâ pek çok yayın yapılıyor. Hele, hâlâ sahaflarda, hatta antikacılarda, bitmez tükenmez sırları aydınlatacak belgeler karşıma çıktıkça, çalışmamın hiçbir zaman sonlanmayacağını, her gün yeni bir şeyler öğrenerek ömrüm boyunca devam edeceğini anlıyorum. Bu vatan için şehit düşen tüm askerlerimizin ve Çanakkale

Savaşı'nda kazandığı "Anafartalar Kahramanı" unvanından da güç alarak Kurtuluş Savaşı'nı yöneten Mustafa Kemal Atatürk'ün hatıraları önünde saygıyla eğiliyorum. Ruhları şad olsun.

PROF.DR. HALUK ORAL
Sergi Danışmanı

Müttefiklerin karaya asker, cephane, yaralı taşımada kullandıkları barçlardan bir batık

DEDEMİN VASIYETİ

Savaş anıtları ve mezarlıklarla kaplanmış Gelibolu yarımadasına, her yıl dünyanın dört bir yanından ziyaretçiler akın eder. Denizin derinliklerinde ne çok anıt ve mezarlığın gizlendiğini bilmezler. Batıklar, aslında mavi derinliklerde uyuyan, yavaşça paslanıp çürüyen çelik savaş anıtlarıdır; nice askerin son nefesini verdiği, ailelerin parçalandığı, annelerin yüreklerine ateş düşüren savaş mezarlıklarıdır. Savaş günlerinden geleceğe gönderilmiş birer zaman kapsülü gibi, barışın önemine vurgu yapan, verilen kayıpların ne kadar acı olduğunu yüzümüze haykıran sessiz birer çığlıktır batıklar.

Çanakkale Deniz Savaşları, 18 Mart tarihinde Müttefik donanmanın başarısızlıkla sonuçlanan boğazı geçme harekâtı ve bu sıradaki gemi kayıplarıyla sınırlı değildir. 25 Nisan 1915 şafağında başlayan çıkarma harekâtıyla bunun öncesi ve sonrasında Marmara’da gerçekleşen denizaltı savaşlarında verilen kayıpları da anmamız gerekir.

Tüm bu zaman kapsüllerini derinlerde ziyaret edebilmek ve onların sırlarına ortak olmak, çocukluğumdan beri içimde yaşattığım bir idealdi. Bu, bana ‘Savaş’ adını veren Çanakkale Gazisi dedem Hafız Hilmi Coşkun’a karşı hep hissettiğim bir vefa borcuymdu. Çünkü dedem, Çanakkale’de bir Müttefik gemisinden atılan top mermisinin şarapneliyle elinden yaralanmış ve sakat kalmıştı. Ben de yıllar boyunca denizin derinliklerinde iz sürerek, bu batıkları ve hikâyelerini belgelemek için Çanakkale’de kendi savaşımı verdim. Çanakkale Savaşları’nın 100. yılında, İstanbul’da Türkiye İş Bankası Müzesi’nde kendisine yer bulan “Derinlerden Siperlere: Çanakkale 1915” sergimizle Çanakkale’de kan ve ter dökmüş tüm kahramanlara, dedeme ve derinlerdeki kayıp ruhlara bir selam da ben gönderiyorum.

SAVAŞ KARAKAŞ
Sergi Küratörü

İngiliz E14 denizaltısı

SERGIYE DAİR

Türkiye İş Bankası Müzesi, dünya tarihinin önemli dönüm noktalarından biri olan 1915 Çanakkale Savaşları'nı, 100'üncü yılında Derinlerden Siperlere: Çanakkale 1915 sergisiyle anıyor. Sergi, bir yılı aşkın süre boyunca denizde ve karada devam eden çarpışmalara farklı yönleriyle ışık tutarak ziyaretçilerini Çanakkale Boğazı'nın derinliklerinden Gelibolu'daki siperlere uzanan bir tarih yolculuğuna çıkarıyor.

“Size ben taarruz emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum. Biz ölüncüye kadar geçecek zaman zarfında yerimize başka kuvvetler ve kumandanlar kaim olabilir.”

YARBAY MUSTAFA KEMAL-1915

Mustafa Kemal Atatürk'ün 19. Tümen Komutanı olarak verdiği bu emir, O'nun askeri dehasının yanı sıra ülkesi işgal edilme tehdidiyle karşı karşıya olan askerlerin hayatları uğruna

vatanlarını korumaya ant içtiklerini ispat ediyor.

Derinlerden Siperlere: Çanakkale 1915 sergisinde, dünyanın dört bir yanından çok sayıda donanımlı askere, güçlü gemilere karşı cesaretle toprağını savunan bu vatanperver insanların hikâyeleri anlatılıyor.

Deniz ve kara savaşlarının ayrı bölümlerde anlatıldığı serginin deniz tarafında, savaşın en şiddetli anlarına tanıklık eden denizaltı ve gemilerce kullanılan torpidoların, 18 Mart'ta işgalci güçlere karşı kazanılan zafere önemli katkısı olan Nusret gemisinin döşediği mayınların, vatan toprağını savunan topların replikaları sergileniyor. Sergide ayrıca Türk, İngiliz ve Avustralya arşivlerinden derlenen çok sayıda arşiv ve sualıtı fotoğrafı, bilgi panoları, haritalar, boğazı geçmeye ya da korumaya çalışan gemi ve denizaltıların batıklarını anlatan belgesel filmler yer almakta.

Bir Türk mevziisi

Derinlerden Siperlere: Çanakkale 1915 sergisi, 25 Nisan'da düşmanın Gelibolu çıkarmasında durdurulması, 10 Ağustos'ta Anafartalar Muharebesi'yle tekrar başarısızlığa uğratılması gibi savaşın önemli günlerine ışık tutmakta. Bunun yanı sıra serginin kara savaşları bölümünde askerlerin gündelik yaşamlarında kullandıkları tabak, çatal ve kaşıklardan tükettikleri konservelere, askeri bisikletlerinden yanlarında getirdikleri pikaba dek en ince detaylarıyla bir siper gözlemlmek de mümkün. Askerlerin yanlarından ayırmadıkları silah, kılıç, süngü, mermi, matara ve kütüklük gibi malzemeler arasında, 100 yıl önce yaşanan bu destan birebir hayal edilerek gezilebiliyor.

"Bu memleketin toprakları üzerinde kanlarını döken İngiliz, Fransız, Avustralyalı, Yeni Zelandalı, Hintli kahramanlar! Burada, dost bir vatanın toprağında-sınız. Huzur ve sükûn içinde uyuyunuz. Sizler Mehmetçiklerle yan yana, koyun koyunasınız.

Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen analar! Gözyaşlarınızı dindiriniz. Evlatlarınız bizim bağrımızdadır. Huzur içindedirler ve rahat uyuyacaklardır. Onlar bu topraklarda canlarını verdikten sonra, artık bizim evlatlarımız olmuşlardır."

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK-1934

Yabancı topraklarda evlatlarını kaybeden annelere yıllar sonra Atatürk tarafından gönderilen mektuptaki ilkelerin izlerini taşıyan sergi, savaşın tüm kahramanlarını ve yazdıkları destanları saygı ve minnetle anıyor.

Anafartalar Grup Komutanı Albay Mustafa Kemal Paşa ve silah arkadaşları

Çanakkale'de siperlerde bekleyen Türk askerleri

SERGI KÜNYESİ

Küratör: Savaş Karakaş
Siper Canlandırması: Onur Akmanlar
Danışman Yazar: Prof.Dr. Haluk Oral
Savaş Objeleri: Onur Akmanlar, Savaş Karakaş
Görsel Yönetmen: Sibel Göloğlu
Editör: Azade Aslan
İç Mimar: Günhan Aloba
Grafik Tasarım: Mustafa Fehmi İlik

TEŞEKKÜRLER

ARŞİV

Türk Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay Başkanlığı,
Avustralya Büyükelçiliği ve Avustralya Ticaret Komisyonu,
Gelibolu ve Anzaklar websitesi: anzacsite.gov.au,
Avustralya Eski Muharip Gaziler Bakanlığı,
Avustralya Savaş Anıtı Müzesi,
Londra King's College Askeri Arşivleri Liddell Hart Merkezi,
Ulusal Deniz Müzesi-Paris,
Marius Bar,
Prof.Dr. Haluk Oral

KATKIDA BULUNANLAR

Yard.Doç.Dr. Mithat Atabay, Dr. Chris Flaherty, Barış Borlat, Ahmet Özel, Arif Ertik,
Selçuk Kolay, Erol Mütercimler, Heykeltraş Recep Özer, Ahmet Salcan, Uğural Vanthoft

ÇANAKKALE FOTOĞRAFLARI

Burak Reis Yavuz

SUALTI FOTOĞRAFLARI

Anđan Büyük, Dr. Mark Spencer, Ali Ethem Keskin

SUALTI VİDEO

Engin Aygün, Saki Uğurlu, Yunus Pense, Tunç Emre Karakoyunlu

Türk askerleri top başında

Hobyar Mahallesi Bankacılar Caddesi, No: 2 Bahçekapı-Eminönü/İstanbul
T: (0212) 511 13 31 F: (0212) 526 77 29
www.muze.isbank.com.tr | muze@isbank.com.tr

/CanakkaleSergi

/CanakkaleSergi

/canakkalesergi